

شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکاب جرم

ویراستاران:

کترین دی. مارکوم جرج ای. هیگینز

برگردان:

حمیدرضا دانش‌ناری

دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی

ابراهیم داودی دهاقانی

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

ناظر علمی:

دکتر محمدعلی عامری

فهرست مطالب

دییاجه مترجمان ۱۱

بخش اول - مبانی شبکه‌های اجتماعی

فصل اول - تاریخچه شبکه‌های اجتماعی ۱۶

پیشرفت تارنمای شبکه‌های اجتماعی ۱۸

شبکه‌های اجتماعی و جرم ۲۱

فصل دوم - هویت‌سازی در تارنماهای شبکه‌های اجتماعی ۲۵

هویت‌سازی در قلمروی شبکه‌های اجتماعی ۲۷

شخصیت واقعی یا خودآرمان‌گرایی؟ ۲۹

پیامدهای شبکه‌های اجتماعی و پایین‌ترین مخرج مشترک ۳۱

انگیزه ۳۲

گمنامی، تنهایی و حمایت اجتماعی ۳۳

الگوهای جمعیت‌شناختی ۳۴

افشا، حریم خصوصی و بزه‌دیدگی ۳۴

برآمد ۳۸

۶ □ شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکاب جرم

فصل سوم - شبکه‌های اجتماعی و جرم: کاربرد نظریه‌های جرم‌شناسانه	۴۵
نظریه چیست؟	۴۷
نظریه‌های جرم‌شناسانه جرایم سایبر	۴۸
انتخاب عقلانی	۴۸
بازدارندگی	۵۰
نظریه فعالیت‌های روزمره/ سبک زندگی	۵۱
یادگیری اجتماعی	۵۲
نظریه فشار	۵۳
پیوند اجتماعی	۵۵
خودکنترلی	۵۶
فنون ختنی‌سازی	۵۶
برآمد	۵۸

بخش دوم - گونه‌شناسی بزهکاری‌های مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی

فصل چهارم - پیام‌نگاری و شبکه‌های اجتماعی	۶۸
سیر تکاملی پیام‌نگاری	۶۹
انحراف پیام‌نگارانه	۷۰
هرزنامه‌ها	۷۱
پیام‌های جنسی	۷۲
پیام‌نگاری حین رانندگی	۷۳
قانون‌گذاری، تحقیقات و اعمال ضمانت‌اجرا	۷۵
پلیسی‌گری	۷۶
برآمد	۷۹
پرسش و بحث	۷۹

فهرست مطالب □ ۷

فصل پنجم - سرقت هویتی و شبکه‌های اجتماعی	۸۸
آماج جذاب: چرایی ارتکاب سرقت هویتی در شبکه‌های اجتماعی	۹۱
انواع سرقت هویتی	۹۲
انگیزه‌های مالی سرقت هویتی	۹۲
دیگر انواع سرقت هویتی	۹۲
فنون مورد استفاده برای سرقت‌های هویتی آنلاین	۹۳
گردآوری داده‌های در دسترس عموم	۹۳
نرم‌افزارهای مخرب	۹۴
صید اطلاعات مالی	۹۷
مهندسی اجتماعی، حمله دوقلوهای افسانه‌ای و کپی پروفایل	۹۹
فروش بزه‌دیدگان: بازار زیرزمینی سرقت هویتی	۱۰۰
گرایش‌های نوظهور در سرقت هویتی آنلاین	۱۰۰
برآمد	۱۰۲

فصل ششم - پست‌ها، توییت‌ها و وبلاگ‌ها، آه من! تأملی بر مزاحمت سایبری از طریق

شبکه‌های اجتماعی	۱۱۰
موضوعات داغ در خصوص استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۱۱۲
چگونه شبکه‌های اجتماعی نحوه ارتباطات ما را تغییر می‌دهند؟	۱۱۴
خروجی‌های استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۱۱۴
مزاحمت سایبری	۱۱۶
تعریف مزاحمت سایبری	۱۱۶
مزاحمت سنتی در برابر مزاحمت سایبری	۱۱۸
نرخ مزاحمت سایبری	۱۱۹
مزاحمت سایبری از طریق شبکه‌های اجتماعی	۱۱۹
پیامدهای مزاحمت سایبری از طریق شبکه‌های اجتماعی	۱۲۲
پیشگیری و مداخله	۱۲۲

۸ □ شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکاب جرم

فصل هفتم - مبانی سرقت دیجیتال از طریق شبکه‌های اجتماعی: رویکرد نظریه‌مند

منسجم	۱۳۵
ارتکاب سرقت دیجیتال	۱۳۶
تبیین‌های سرقت دیجیتال	۱۴۰
تمهیدات سیاست‌مندان	۱۴۲
برآمد	۱۴۴

فصل هشتم - الگوهای بزه‌دیدگی جنسی کودکان و زنان در شبکه‌های اجتماعی

چندمنظوره	۱۴۸
الگوهای بزه‌دیدگی جنسی در شبکه‌های اجتماعی چندمنظوره	۱۵۱
بزه‌دیدگی جنسی کودکان	۱۵۱
بزه‌دیدگی جنسی زنان	۱۵۴
دلایل رشد جرایم جنسی در شبکه‌های اجتماعی چندمنظوره	۱۵۷
محبوبیت رو به رشد شبکه‌های اجتماعی چندمنظوره برای آغاز روابط اجتماعی	۱۵۷
فقدان آگاهی کاربران زن	۱۵۷
بحث و برآمد	۱۵۸

فصل نهم - نمونه پژوهی: پژوهش‌های پیشرفته در خصوص هکرها از طریق داده‌های

شبکه‌های اجتماعی	۱۶۳
واژگان کلیدی	۱۶۴
استفاده و بسترسازی منابع اطلاعاتی آنلاین	۱۶۵
داده‌ها و روش‌های تحقیق	۱۶۷
شاخص‌های جمعیت‌شناختی	۱۷۰
یافته‌ها	۱۷۲
بحث و برآمد	۱۷۵

فهرست مطالب □ ۹

بخش سوم - نظام عدالت کیفری و شبکه‌های اجتماعی

فصل دهم - تبیین درک افسران از پلیسی‌گریِ جامعویِ آنلاین و حمایت از آن.....	۱۸۴
حمایت افسران پلیس از پلیسی‌گریِ جامعویِ آنلاین.....	۱۸۶
روش تحقیق.....	۱۸۹
تدابیر.....	۱۹۱
متغیرهای وابسته.....	۱۹۱
متغیرهای مستقل.....	۱۹۲
برداشت‌ها از پاسخ‌های پلیسی به جرایم سایبر.....	۱۹۲
متغیرهای مهم پژوهش‌های حامی پلیسی‌گریِ جامعویِ آنلاین.....	۱۹۸
کنترل‌های جمعیت‌شناختی.....	۱۹۸
یافته‌ها و بحث.....	۱۹۸
برآمد.....	۲۰۰
فصل یازدهم - نظام تعقیب کیفری و رسانه‌های اجتماعی.....	۲۰۸
تعقیب استفاده از رسانه‌های اجتماعی به مثابه جرم.....	۲۱۳
استفاده غیرقانونی از شبکه‌های اجتماعی.....	۲۱۴
توهین سایبری.....	۲۱۵
تهدید سایبری.....	۲۱۶
تحقیقات.....	۲۱۸
تعقیب.....	۲۱۹
استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط کنش‌گران عدالت کیفری - پلیس، دادستان و ضابطان قضایی -.....	۲۲۰
مسائل آینده.....	۲۲۲
ضرورت وضعیت‌های جنایی جدید.....	۲۲۲
ضابطی‌گری بین‌المللی.....	۲۲۲

۱۰ شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکاب جرم

- آیا ضابطان باید با استفاده مناسب از رسانه‌های اجتماعی تحقیقات را انجام دهند؟... ۲۲۳
- جایگاه استقلال فردی در شبکه‌های اجتماعی ۲۲۴
- برآمد ۲۲۴

- فصل دوازدهم - اصلاح و درمان و تارنماهای شبکه‌های اجتماعی ۲۳۳
- محدودیت استفاده از اینترنت برای بزهکاران جنسی ۲۳۴
- گوشی‌های همراه و شبکه‌های اجتماعی ۲۳۶
- حقوق اساسی و شبکه‌های اجتماعی ۲۳۶
- متمم اول ۲۳۶
- متمم چهارم ۲۳۷
- خلاصه ۲۳۸

دیباچه مترجمان

شبکه‌های اجتماعی و دوگانه جرم‌شناسی - حقوق کیفری

۱- انقلاب صنعتی، رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات و استفاده فزاینده از اینترنت، نحوه ارتباط افراد را در عصر حاضر با تغییراتی مواجه کرده است. در گذشته افراد با یکدیگر به صورت رو در رو^۱ گفتگو می‌کردند، اما امروزه، شاهد برقراری روابط اجتماعی از طریق فضای سایبر هستیم. از همین رو، در دوره کنونی، استفاده از شبکه‌های اجتماعی به بخشی از سامانه برقراری ارتباط افراد در دنیای مدرن تبدیل شده است. بر این اساس، رشد این شبکه‌ها موجب گردیده است تا ارسال پیام متنی، صوتی و تصویری جایگزین نشست‌های صمیمانه شود. یافته‌های پژوهش‌ها نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی با اهداف متفاوتی تأسیس می‌شوند. بر اساس شواهد موجود، برخی از آن‌ها از جمله لینکدین^۲، فرصت دسترسی و به اشتراک‌گذاری اطلاعات حرفه‌ای و شغلی را در اختیار افراد قرار می‌دهد. بعضی دیگر از این شبکه‌ها با هدف برقراری رابطه اجتماعی با دیگران و به اشتراک‌گذاری اطلاعات و اخبار روز تأسیس شده‌اند که از آن جمله می‌توان به شبکه اجتماعی فیس‌بوک^۳ اشاره کرد. در اساسنامه برخی دیگر از این شبکه‌ها نیز تفریح و برقراری رابطه اجتماعی، هدف عمده به شمار می‌رود.

۲- شبکه‌های اجتماعی برای تحقق اهداف موردنظر خود، موجب گسترش روابط میان افراد می‌شوند. از این رو، رسانه‌های اجتماعی به افراد اجازه می‌دهند تا از طرق مختلف با یکدیگر آشنا شوند و در قالب‌های عمومی و خصوصی به گفتگو با یکدیگر پردازند. این امر، علاوه بر آن‌که موجب آشنایی افراد، انتقال مباحث علمی، اعتقادی و

-
1. Face To Face
 2. LinkedIn
 3. Facebook

۱۲ □ شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکاب جرم

... می‌شود، زمینه‌های گفتگوهای میان تمدن‌ها و ملل مختلف را نیز تحقق می‌بخشد. با وجود فواید بسیار شبکه‌های اجتماعی، نباید از برخی پیامدهای سوء شکل‌گیری و رشد آن‌ها نیز غافل شد.

۳- یافته‌های پژوهش‌ها در جرم‌شناسی ثابت کرده است که شبکه‌های اجتماعی با اثرگذاری بر دنیای جرم و بزهکاری، ماهیت، قلمرو و فنون جرم را با تغییراتی مواجه کرده است. بر این اساس، بسترهای موجود در شبکه‌های اجتماعی موجب شده است تا از یک‌سو، این شبکه‌ها به مثابه ابزارهای فناورانه ارتکاب برخی جرایم سنتی هم‌چون کلاهبرداری، سرقت هویتی، هرزه‌نگاری و ...، نسخه‌های مدرن و روزآمد ارتکاب جرایم قدیمی را به وجود آورند و از سوی دیگر، فرصت‌های ارتکاب جرایم جدیدی را فراهم کنند که می‌توان آن‌ها را جرایم خاص شبکه‌های اجتماعی و اینترنت نامید. در این راستا نیز می‌توان به جرایمی چون هک کردن حساب کاربری، دسترسی‌های غیرمجاز هم‌چون سرقت گذرواژه، سرقت دیجیتال و ... اشاره کرد. به عبارت بهتر، شاید بتوان گفت که جرایم ارتكابی در بستر شبکه‌های اجتماعی، الگوهای بزه‌دیدگی و بزهکاری را با انقلاب مواجه کرده است.

۴- سامانه‌های جرم‌نگاری نظام‌های حقوقی مختلف بر اساس رهیافت‌های سنتی از الگوهای ارتکاب جرم شکل گرفته‌اند. به عبارت دیگر، پیش‌فرض اکثر قریب به اتفاق قانون‌گذاران در فرایند جرم‌نگاری، ارتکاب جرم در دنیای واقعی بوده است. حال آن‌که رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات الگوهای مدرن بزهکاری را در قالب جرایم سایبر به وجود آورده است. با این حال، به نظر می‌رسد که قواعد و قوانین سنتی موجود از این ظرفیت برخوردار نیستند تا بزهکاری‌های فضای سایبر را در خود جای دهند. علاوه بر آن، با توجه به اصل قانون‌مندی جرم و مجازات، نمی‌توان با توسل به قیاس دامنه جرم را گسترش داد؛ زیرا این امر علاوه بر آن‌که موجب نقض حقوق و آزادی‌های فردی می‌شود، اصول مسلم حقوق کیفری را نیز نقض می‌کند. علاوه بر آن، ظهور جرایم جدید که در دل شبکه‌های اجتماعی تولید شده و می‌توان آن‌ها را محصولات سوء این رسانه‌ها نامید، هرگز با قوانین سنتی و سامانه‌های سنتی جرم‌نگاری قابل تحلیل و تطبیق نیستند.

دبیاچه مترجمان □ ۱۳

۵- یکی دیگر از چالش‌های موجود برای شناسایی دقیق مرتکبان و جرایم موجود در شبکه‌های اجتماعی، بررسی نظام تعقیب کیفری در این حوزه است. ماهیت جرایم ارتكابی در بستر شبکه‌های اجتماعی به نحوی است که امکان مداخله ضابطان قضایی را با مشکلاتی مواجه می‌کند. به عنوان مثال، چنان‌چه، فردی در آلمان با انتشار پستی در صفحه شخصی خود در شبکه اجتماعی فیس‌بوک برای فردی که در ایران زندگی می‌کند، ایجاد مزاحمت نماید، مقام صالح برای شروع تعقیب کیفری، کدام مرجع است؟ به عبارت بهتر، در این فرض، صلاحیت تعقیب کیفری با نهادهای کیفری مکان انتشار پست یا مکان تحقق نتیجه مجرمانه است؟ علاوه بر آن، یکی دیگر از چالش‌های نظام تعقیب کیفری، امکان توسل به ادله به دست آمده از شبکه‌های اجتماعی است. در این حالت، مشکل اصلی، پذیرش ادله نشأت گرفته از شبکه‌های اجتماعی به مثابه گونه‌ای از ادله الکترونیک است. در کنار آن، باید به این نکته نیز توجه کرد که رویکرد مدیران نهادهای عدالت کیفری در خصوص استفاده ضابطان قضایی از شبکه‌های اجتماعی چیست؟ آیا مدیران نهادهای کیفری در فرهنگ سازمانی خود ضابطان را به استفاده از شبکه‌های اجتماعی تشویق می‌کنند و ادله‌ای را که ضابطان از شبکه‌های اجتماعی به دست آورده‌اند، مورد پذیرش قرار می‌دهند یا خیر؟ تمامی این موارد، تعارض‌های رویکرد سنتی و مدرن تعقیب کیفری را در بطن شبکه‌های اجتماعی نشان می‌دهد.

۶- با توجه به نکات یاد شده، جرم‌شناسان بر این نکته تأکید می‌کنند که حقوق کیفری - اعم از ماهوی و شکلی - باید هم‌سو با رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات خود را روزآمد کند و قواعد سنتی موجود در نظام جرم‌انگاری، تعقیب کیفری و اصلاح و بازپروری را در پرتو مفهوم شبکه‌های اجتماعی بازتعریف کند. بنابراین، شاید بتوان راه‌حل برون‌رفت از مشکلات شبکه‌های اجتماعی - با تأکید بر الگوهای بزهکاری و بزه‌دیدگی - را در توسل به مفهومی تحت عنوان «حقوق کیفری فناورانه» جستجو کرد.

کتاب حاضر با عنوان «شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتكاب جرم»^۱ یکی از بدیع‌ترین و پرمخاطب‌ترین کتاب‌ها در مورد جرم‌شناسی شبکه‌های اجتماعی است که

۱۴ □ شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکاب جرم

زیرنظر خانم دکتر کترین دی. مارکوم^۱ استاد دانشگاه ملی آپالاجیان^۲ در ایالت کارولینای شمالی^۳ و آقای دکتر جرج ای. هیگینز^۴ استاد دانشگاه لویزیویل^۵ در ایالت کنتاکی^۶ ایالات متحده در سال ۲۰۱۴ به زیور طبع آراسته شده است. این اثر متشکل از سه بخش مهم مبانی شبکه‌های اجتماعی، گونه‌شناسی بزهکاری‌های مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی و نظام عدالت کیفری و شبکه‌های اجتماعی است که در هر بخش، متخصصان آن حوزه، اقدام به نگارش مقالاتی کرده‌اند. نو بودن موضوع پژوهش پیش‌رو و جذاب بودن آن برای تمامی افراد حاضر در شبکه‌های اجتماعی، فقدان منبع فارسی در این حوزه و در نهایت، افق‌سازی انجام پژوهش در زمینه جرم‌شناسی شبکه‌های اجتماعی، از مهم‌ترین دلایل انتخاب این کتاب برای ترجمه بوده است. لازم به ذکر است که مقالات اول تا ششم توسط مترجم اول و مقالات هفتم تا یازدهم توسط مترجم دوم به زبان فارسی برگردانده شده‌اند. پس از اتمام ترجمه، ویراستاری فنی و ادبی، یکسان‌سازی متن و عبارات و یکپارچگی اثر نیز توسط مترجم اول انجام شده است. با توجه به آن‌که اثر پیش‌رو، بدون شک عاری از خطا و ایراد نیست، از خوانندگان محترم تقاضا داریم تا نظرات و انتقادات خود را در خصوص این کتاب از طریق رایانامه^۷ به سمع و نظر مترجمان برسانند.

در پایان، مترجمان بر خود لازم می‌دانند تا از مدیریت محترم نشر میزان، جناب آقای دکتر عباس شیری و همکاران محترم ایشان جهت استقبال صمیمانه از چاپ این اثر تشکر کنند.

حمیدرضا دانش ناری، ابراهیم داودی دهقانی

تهران، مهر ماه ۱۳۹۶ خورشیدی

-
1. Catherine D. Marcum
 2. Appalachian State University
 3. North Carolina
 4. George E. Higgins
 5. University of Louisville
 6. Kentucky
 7. Hdanesh90@yahoo.com